

DRET HUMÀ A L'AIGUA A LA UE

Àlex Peñalver i Cabré
UB
Maig 2019



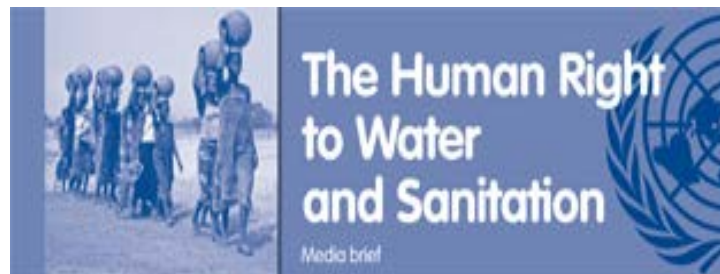
Contingut

1. RECONeixEMENT NORMATIU DEL DRET HUMÀ A L'AIGUA
 1. Internacional
 2. UE
 3. Estat espanyol
 4. Catalunya
2. Règim JURÍDIC DEL DRET HUMÀ A L'AIGUA
 1. Trets principals
 2. Posició jurídica de la ciutadania
3. LA INTERELACIO AMB ALTRES DRETS HUMANS
 1. Dret humà al medi ambient
 2. Dret humà a la ciutat

1. RECONeixEMENT NORMATIU DEL DRET HUMÀ A L'AIGUA

1.1 INTERNACIONAL

- PIDESC -art. 11.1 i 12.1- (1966).
- Observació General del Comitè de Drets econòmics, socials i culturals 15/2002 (2002).
- Resolució de l'Assemblea General de Nacions Unides 64/292 (2010).
- Resolució del Consell de Drets Humans de Nacions Unides 16/2 (2011).
- ODS 6 sobre aigua neta i sanejament (2015).



Today

Safe drinking water and adequate sanitation are crucial for poverty reduction, crucial for sustainable development and crucial for achieving any and every one of the Millennium Development Goals.

Barack Obama, UN Secretary-General

834 million people in the world do not have access to **safe drinking-water**.

2.6 billion people lack access to basic **sanitation**, **40%** of the world's population.

1. RECONeixEMENT NORMATIU DEL DRET HUMÀ A L'AIGUA

1.1 INTERNACIONAL

- Protocol sobre Aigua I Salut al Conveni de protecció I us dels cursos d'aigua transfronterers I llacs internacionals de 1992 (1999):
 - Àmbit regional europeu de l'UNECE.
 - Entrada en vigor (4/8/2005).
 - Estat espanyol (24/9/2009).
 - Reconeixement del contingut del dret humà a l'aigua (art. 6).



1. RECONeixEMENT NORMATIU DEL DRET HUMÀ A L'AIGUA

1.1 INTERNACIONAL

- Resolució de l'Assemblea Parlamentària del Consell d'Europa 1693(2009).
 - L'accés a l'aigua ha de ser reconegut com un dret humà fonamental perquè és essencial per a la vida al planeta i és un recurs que ha de ser compartit per la humanitat.



1. RECONeixEMENT NORMATIU DEL DRET HUMÀ A L'AIGUA

1.2 UE

- Manca de reconeixement normatiu del dret humà l'aigua.
- Relació amb altres drets fonamentals de la CDFUE:
 - Dret a la dignitat (art. 1).
 - Dret a la vida (art. 2).
 - Dret als SIEG (art. 36).
 - Dret al medi ambient (art. 37).



1. RECONeixEMENT NORMATIU DEL DRET HUMÀ A L'AIGUA

1.2 UE



- Iniciativa ciutadana Europea (ICE) «Right2Water»
 - El dret a l'aigua i el sanejament com a dret humà L'aigua no és un ben comercial, sinó un ben públic!.
 - Primera ICE (20/12/2013): 1.659.543 signatures.
 - Objectiu principal: “presentar una proposta legislativa per a la implementació del dret humà a l'aigua i el sanejament reconegut per l'ONU i a promoure el subministrament d'aigua i el sanejament com a serveis públics essencials per a tots”.
 - Objectius específics:
 - «per obligació, les institucions comunitàries i els Estats membres vetllin per que tots els ciutadans puguin exercir el dret a l'aigua i el sanejament;
 - “el proveïment d'aigua i la gestió de recursos hídrics no es regeixin per “les normes del mercat interior” i que s'excloquin els serveis d'aigua de l'àmbit de la liberalització;
 - “la UE redobli esforços per aconseguir l'accés universal a l'aigua i el sanejament”.

1. RECONeixEMENT NORMATIU DEL DRET HUMÀ A L'AIGUA

1.2 UE

- Comunicació de la Comissió de 19/03/2014 ([COM\(2014\) 177 final](#)) sobre la iniciativa ciutadana europea (ICE) «Right2Water»
 - No reconeixement exprès sinó implícit del dret humà a l'aigua amb relació altres drets humans.
 - Implementació del contingut del dret humà a l'aigua.
 - Accions passades.



1. RECONeixEMENT NORMATIU DEL DRET HUMÀ A L'AIGUA

1.2 UE

- Comunicació de la Comissió de 19/03/2014 ([COM\(2014\) 177 final](#)) sobre la iniciativa ciutadana Europea (ICE) «Right2Water»
 - Accions futures:
 - Qualitat de l'aigua i accessibilitat.
 - Major qualitat de l'aigua per a petits subministraments (menys de 5.000 persones).
 - Mantenir i renovar les infraestructures existents, prestant especial atenció a la innovació per millorar l'eficàcia,
 - Construir les infraestructures d'aigües residuals que falten (sistemes de captació i tractament), en especial, estats membre d'Europa Oriental.
 - Millorar l'aplicació de la legislació d'aigua.
 - Assequibilitat.
 - Garantir l'accés a un subministrament d'aigua mínim per a tots els ciutadans
 - Major transparència. i participació.

1. RECONeixEMENT NORMATIU DEL DRET HUMÀ A L'AIGUA

1.3 Estat espanyol

- CE (art. 43, 47 I 50 CE).
- Real Decreto Legislativo 1/2001, de 20 de julio, por el que se aprueba el texto refundido de la Ley de Aguas (art. 111bis): necessitats bàsiques.
- Observatorio de Políticas de Agua (OPPA).



1. RECONeixEMENT NORMATIU DEL DRET HUMÀ A L'AIGUA

1.4 Catalunya

- EAC (art. 23, 26 I 28 EAC).
- Decret legislatiu 3/2003, TRLA (art. 2.15 i DA 1^a): consum bàsic.
- Observatori del preu de l'aigua.



2. RÈGIM JURÍDIC DEL DRET HUMÀ A L'AIGUA

2.1 Trets principals

- **Titular:** les persones físiques de forma individual i exclusiva.
- **Objecte:** l'aigua com a bé de consum.
- **Contingut:**
 - “Disposar d'aigua suficient, salubre, acceptable, accessible i assequible per a l'ús personal i domèstic” (OG 15/2002).
 - Prestació garantida pels poders públics de subministrar aigua pel consum bàsic i sanejar-la.
- **Protecció jurídica:**
 - Participació pública (ap. 48 OG 15/2002 del CDESC).
 - Accés a la justícia.
 - Accés a institucions no judicials independents: Comunicacions al Comitè DESC (Protocol PIDESC 2008).
 - Accions col·lectives (capacitat jurídica i per ser part de grups sense personalitat jurídica de consumidors i usuaris).

2. RÈGIM JURÍDIC DEL DRET HUMÀ A L'AIGUA

2.2 Posició jurídica de la ciutadania

A) Ús de l'aigua com a bé col·lectiu

- Principi de neutralitat en relació amb les normes que regulen el règim de la propietat en els Estats membres (art. 345 TDFUE).
- “Aigua com a bé públic de valor fonamental per a tots els ciutadans de la Unió” (ap. 40 Directiva 2014/23/UE, adjudicació contractes de concessió).
- Aigües continentals i superficials son un recurs unitari qualificat de domini públic hidràulic (art. 1.3 RDL 1/2001, Text refós d'aigües).
- La participació pública deriva de l'ús comú general de l'aigua com a bé de domini públic:
 - Titulars: tothom.
 - Contingut: us lliure i directe de l'aigua d'acord amb la seva natura i sense sotmetre's a cap autorització.
 - Protecció: dret subjectiu o interès legítim que justifica la seva participació en les decisions públiques que puguin afectar-lo.

2. RÈGIM JURÍDIC DEL DRET HUMÀ A L'AIGUA

2.2 Posició jurídica de la ciutadania

B) Drets dels usuaris als serveis públics de subministrament i sanejament d'aigua

- Dret fonamental als SIEG (art. 14 i protocol 26 TFEU i art. 36 DFUE):
 - Activitats d'oferiment de béns o serveis a un mercat.
 - No és important qui és titular, qui el presta ni el règim jurídic públic o privat.
 - S'han de satisfer necessitats d'interès general.
 - Responsabilitat dels poders públics envers sectors regulats (regulació pública).
 - Transparència i igualtat de tractament.
 - Participació pública.

2. RÈGIM JURÍDIC DEL DRET HUMÀ A L'AIGUA

2.2 Posició jurídica de la ciutadania

B) Drets dels usuaris als serveis públics de subministrament i sanejament d'aigua

- Dret fonamental als SIEG (art. 14 i protocol 26 TFEU i art. 36 DFUE)
 - Obligacions de servei públic.
 - Servei universal.
 - Dret al subministrament de qualitat.
 - Assequibilitat no és gratuïtat, però sí justifica límits tarifaris o mesures front la pobresa energètica.
 - Separació entre reguladors i operadors.

2. RÈGIM JURÍDIC DEL DRET HUMÀ A L'AIGUA

2.2 Posició jurídica de la ciutadania

B) Drets dels usuaris als serveis públics de subministrament i sanejament d'aigua

- Dret subjectiu dels veïns a exigir l'establiment i prestació del servei públic municipal obligatori d'abastament domiciliari d'aigua i evacuació i tractament de les aigües residuals (art. 26 Llei estatal 7/1985 –LBRL- i 43.1.g DL 2/2003 –TRLMC- i 158 Decret 179/1995 –ROAS-).
 - STS 25 d'abril de 1989 (*leading case*).
- Els ens locals han d'establir tècniques de participació dels usuaris en el desenvolupament dels serveis públics per tal de garantir llur funcionament i millora (art. 248 TRLMC i 154 ROAS).

2. RÈGIM JURÍDIC DEL DRET HUMÀ A L'AIGUA

2.2 Posició jurídica de la ciutadania

C) Deure dels poders públics de promoure la participació pública en els afers públics

- **Transparència i proximitat** (art. 1 TUE).
- **El mandat constitucional i estatutari** dels poders públics de promoure la participació pública real i efectiva (art. 9.2 CE i 43 EAC):
 - “Correspon als poders públics de promoure les condicions per tal que la llibertat i la igualtat de l'individu i dels grups en els quals s'integra siguin reals i efectives; remoure els obstacles que n'impedeixin o en dificultin la plenitud i facilitar la participació de tots els ciutadans en la vida política, econòmica, cultural i social”.
- La seva recepció a **nivell local** (art. 69.1 LBRL i 154.1 TRLMC):
 - “Les corporacions locals han de facilitar la més àmplia informació sobre llur activitat i la participació de tots els ciutadans en la vida local”.

2. RÈGIM JURÍDIC DEL DRET HUMÀ A L'AIGUA

2.2 Posició jurídica de la ciutadania

D) La seva plasmació en la normativa administrativa sobre règim jurídic de les administracions públiques i procediment administratiu

- Principi general d'actuació administrativa (art. 3.1.c Llei estatal 40/2015 de règim jurídic del sector públic i 31.2 de la Llei 26/2010 de règim jurídic i procediment administratiu de les administracions públiques de Catalunya).
- Dret dels ciutadans (art. 22.1.b i 22.2 de la Llei 26/2010).
- Necessitat de potenciar la participació pública (EM de la Llei estatal 39/2015 de procediment administratiu comú).
- L'efectivitat com a característica principal dels drets
 - Fer efectius els drets i garantir-ne la plenitud (art. 2.a Llei 26/2010).
 - Les administracions públiques han de garantir en llur actuació l'exercici i l'efectivitat dels drets dels ciutadans qualsevol que sigui el mitjà de relació (art. 29 Llei 26/2010)

2. RÈGIM JURÍDIC DEL DRET HUMÀ A L'AIGUA

2.2 Posició jurídica de la ciutadania

E) Dret a una bona administració

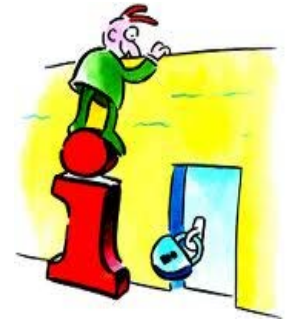
- Reconegut de forma expressa al **dret UE** (art. 41 CDFUE) i al **dret català** (art. 30 EAC i 22 Llei 26/2010).
- Reconegut de forma implícita al **dret espanyol** (art. 103 CE).
- **Contingut bàsic**: dret a una actuació administrativa imparcial, equitativa, objectiva, proporcionada, amb participació pública, transparent i motivada.
- STS 7 de novembre de 2017:
 - "buen gobierno" en la gestión pública.
 - Davant de situacions de risc, "la Administración pública no puede permanecer impasible y debe actuar con la diligencia debida propia del derecho a una buena administración".

2. RÈGIM JURÍDIC DEL DRET HUMÀ A L'AIGUA

2.2 Posició jurídica de la ciutadania

F) Accés a la informació pública

- **Principi general del dret UE.**
- Un dels objectius de la Comunicació de la Comissió de 19/03/2014 ([COM\(2014\) 177 final](#)) sobre la iniciativa ciutadana Europea (ICE) «Right2Water».
- **Drets humans** a l'aigua (ap. 48 OG 15/2002), al medi ambient (art. 6-8 Conveni d'Arhus) i a la ciutat (art. 5.1 RDLTRLS).
- Vessant actiu (**deure de les autoritats públiques**) i passiu (**dret de tothom**).
- Importància de **mecanismes de tutela independent no judicial**
 - Consejo de Buen Gobierno y de la Transparencia (Espanya)
 - Comissió de Garantia del Dret d'Accés a la Informació Pública (Catalunya).
 - Un camp obert al mon local.



2. RÈGIM JURÍDIC DEL DRET HUMÀ A L'AIGUA

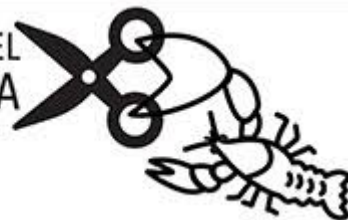
2.2 Posició jurídica de la ciutadania

G) Capacitat jurídica

- La regla general de la **personalitat jurídica**:
 - Persones físiques o jurídiques (art. 3.a Llei estatal 39/2015 sobre procediment administratiu comú –LPAC-).



PLATAFORMA PEL
RIU SIURANA



2. RÈGIM JURÍDIC DEL DRET HUMÀ A L'AIGUA

2.2 Posició jurídica de la ciutadania

G) Capacitat jurídica

- **Excepcionalitat de supòsits d'ens sense personalitat jurídica** i només quan ho estigui previst en una Llei (art. 3.c LPAC):
 - Grups d'afectats:
 - Reduït reconeixement d'afectats en drets o interessos legítims individuals (dret humà a l'aigua):
 - Consumidors i usuaris (art. 6.1.7 Llei d'enjudiciament civil).
 - Cap reconeixement d'afectats en interessos col·lectius (dret al medi ambient o a la ciutat).
 - Entitats i unions.
 - UTE, comunitats de propietaris, comunitats de bens o comitès d'empresa.
 - Cap reconeixement d'entitats i unions en defensa de l'aigua com a bé jurídic col·lectiu.
 - Necessitat d'ampliar-ho per a garantir la participació en l'àmbit de l'aigua:
 - Pel dret internacional i europeu (art. 2.4 Conveni d'Aarhus o art. III.8.3 y 8.4 del Código ReNEUAL).
 - Els grups d'interès (Acord de la Comissió i Parlament de la UE de 16 d'abril de 2014 o Llei catalana 19/2014 de transparència).

2. RÈGIM JURÍDIC DEL DRET HUMÀ A L'AIGUA

2.2 Posició jurídica de la ciutadania

H) Públic i public interessat

➤ **Públic:**

- Tenen només alguns drets de participació (tràmit d'informació pública i denúncies).
- Qualsevol persona física o jurídica i, en el seu cas, els grups.

➤ **Públic interessat:**

- Tenen tots els drets de participació en un procediment administratiu.
- Situació jurídica subjectiva
 - Drets i interessos legítims individuals (dret humà a l'aigua): consumidors o usuaris afectats.
 - Interessos legítims col·lectius (al medi ambient o a la ciutat): ONGs
- Situació jurídica objectiva
 - Acció popular (qualsevol persona o grup amb capacitat): aigua, urbanisme i habitatge.
 - Habilitació legal: algunes ONGs de consumidors i usuaris i ambientals i sindicats més representatius.
 - Ministeri Fiscal: danys ambientals.

2. RÈGIM JURÍDIC DEL DRET HUMÀ A L'AIGUA

2.2 Posició jurídica de la ciutadania

G) DECISIÓ DE CANVI DE GESTIÓ DEL SERVEI DE SUBMINISTRAMENT I SANEJAMENT D'AIGUA

- Resolució administrativa per motius d'oportunitat (en finalitzar el contracte o estant vigent mitjançant el rescat) o de legalitat (resolució per incompliment d'obligacions contractuals essencials):
 - Potestat d'autoorganització local.
 - Discrecionalitat tècnica.



2. RÈGIM JURÍDIC DEL DRET HUMÀ A L'AIGUA

2.2 Posició jurídica de la ciutadania

G) DECISIÓ DE CANVI DE GESTIÓ DEL SERVEI DE SUBMINISTRAMENT I SANEJAMENT D'AIGUA

- **Informació pública** per un termini no inferior a 30 dies.
 - Destinatari: Tothom.
 - Interpretació àmplia per tal que la participació sigui efectiva i real (àmplia i correcta difusió, a l'inici del procediment, no en períodes de vacances, mitjans electrònics, audiències públiques, etc.).
 - STS 22 de juny de 2004: informació pública com a tràmit essencial la vulneració del qual comporta la nul·litat de la resolució.
- **Audiència:**
 - Destinatari: interessats.
 - 10 a 15 dies
- **Altres modalitats participatives**
 - Participació orgànica en l'elaboració de la memòria .

2. RÈGIM JURÍDIC DEL DRET HUMÀ A L'AIGUA

2.2 Posició jurídica de la ciutadania

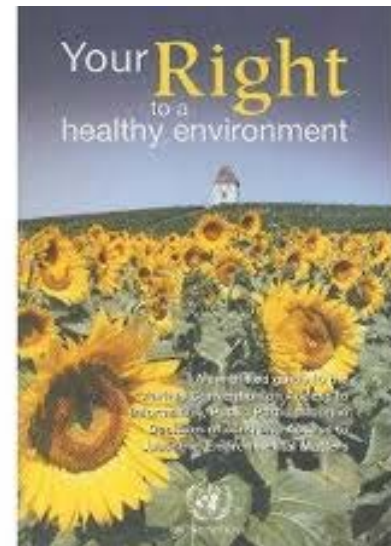
G) DECISIÓ DE CANVI DE GESTIÓ DEL SERVEI DE SUBMINISTRAMENT I SANEJAMENT D'AIGUA

- **Participació pública com a requisit material**
 - Criteris jurídics de **sostenibilitat i eficiència** (art. 85.2 LBRL) i de la més avantatjosa per als usuaris (art. 45.2 RSCL).
 - La participació pública com un dels aspectes de la **sostenibilitat i eficiència social** i no merament econòmica.

3. LA INTERRELACIO AMB ALTRES DRETS HUMANS

3.1. Dret humà al medi ambient

- Reconeixement normatiu
 - Internacional –UNECE-(art. 1 Conveni d'Aarhus).
 - Internacional –CEPAL- (art. 1 Conveni d'Escazu).
 - Proposta de pacte global pel medi ambient (art. 1).
 - UE (art. 37 CDFUE).
 - Espanyol (art. 45 CE).
 - Català (art. 27 I 46 EAC).



3. LA INTERELACIO AMB ALTRES DRETS HUMANS

3.1. Dret humà al medi ambient

- **Titular:** tothom.
- **Objecte:** medi ambient com a bé jurídic col·lectiu.
- **Contingut:**
 - Ús i gaudi del medi ambient com a bé col·lectiu (per exemple, l'aigua).
 - Tothom disposi de mecanismes efectius i reals per a protegir el medi ambient.
- **Protecció jurídica:**
 - Accés a la informació.
 - Participació pública
 - Accés a la justícia.
 - Accions col·lectives (capacitat jurídica i per ser part de grups sense personalitat jurídica).



3. LA INTERRELACIO AMB ALTRES DRETS HUMANS

3.2 Dret humà a la ciutat

- Dret humà en construcció a nivell internacional (*soft law*):
 - Carta Mundial del Dret a la Ciutat, 2005.
 - Carta Europea de salvaguarda dels drets humans en la ciutat, 2000.
- Reconeixement en el dret constitucional comparat (art. 31 Constitució Equador o art. 15.A.1 Constitució mexicana).
- Reconeixement normatiu explícit (art. 1 Loi n° 91-662 du 13 juillet 1991 d'orientation pour la ville).



3. LA INTERELACIO AMB ALTRES DRETS HUMANS

3.2 Dret humà a la ciutat

- Reconeixement normatiu implícit a Espanya:
 - Interès públic i dret al desenvolupament territorial i urbà sostenible (art. 3 i 5 Real Decreto Legislativo 7/2015, de 30 de octubre, por el que se aprueba el texto refundido de la Ley de Suelo y Rehabilitación Urbana).

- Reconeixement normatiu implícit a Catalunya:
 - Interès públic i dret a l'habitatge (art. 16.2 i 67-107 Llei 18/2007, de 28 de desembre, del dret a l'habitatge).

